

O'QUV-TARBIYA JARAYONINI MONITORING QILISH VA NATIJAGA YO'NALTIRILGAN TAHLIL METODLARINI JORIY ETISH

Zamonaviy ta'lim muassasasini samarali boshqarish o'quv-tarbiya jarayonini doimiy monitoring qilish hamda ushbu jarayon natijalariga asoslangan boshqaruv qarorlarini qabul qilishni talab etadi. Bugungi ta'lim tizimida sifat faqat yakuniy baholar bilan emas, balki o'quvchilarning individual rivojlanish dinamikasi, kompetensiyalar shakllanishi, ijtimoiy-emotsional holati va ta'lim muhiti samaradorligi orqali baholanadi. Shu bois monitoring va natijaga yo'naltirilgan tahlil maktab rahbari uchun nazorat vositasi emas, balki strategik boshqaruv instrumentiga aylanmoqda. To'g'ri tashkil etilgan monitoring tizimi rahbarga real holatni ob'ektiv ko'rish, muammolarni erta aniqlash va resurslardan oqilona foydalanish imkonini beradi.

Monitoring tushunchasi o'quv-tarbiya jarayonining holatini tizimli, muntazam va maqsadli ravishda kuzatish, ma'lumotlarni yig'ish va tahlil qilishni anglatadi. Muhimi, monitoring jazolovchi tekshiruv emas, balki rivojlantiruvchi boshqaruv mexanizmi sifatida tashkil etilishi lozim. Maktab amaliyotida monitoring dars jarayonining sifati, o'quvchilar o'zlashtirishi, tarbiyaviy ishlar samaradorligi, pedagoglar faoliyati va ta'lim muhitining psixologik holatini qamrab oladi. Masalan, dars kuzatuv jarayonida faqat kamchiliklarni qayd etish emas, balki pedagogga metodik tavsiyalar berish va rivojlanish nuqtalarini ko'rsatish monitoringning konstruktiv yondashuviga misol bo'la oladi.

Zamonaviy monitoring tizimi ishonchli va ko'p manbali ma'lumotlarga tayanishi zarur. Ma'lumotlar o'quvchilar baholari, diagnostik testlar, formatif baholash natijalari, kuzatuv varaqalari, so'rovnomalar, elektron kundaliklar, otanonalar va o'quvchilar fikri, ichki hisobotlar orqali to'planadi. Rahbar ushbu ma'lumotlarni tasodifiy emas, balki oldindan belgilangan mezon va indikatorlar asosida yig'ishi muhim. Masalan, faqat chorak baholarini tahlil qilish o'rniga,

o'quvchining yil davomida ko'rsatgan o'sish dinamikasini (learning progress) kuzatish natijaga yo'naltirilgan monitoringning muhim belgisi hisoblanadi.

Indikatorlar monitoring tizimining markaziy elementi bo'lib, ular ta'lim jarayonining holati va natijasini o'lchash imkonini beradi. Umumiy o'rta ta'lim muassasasida indikatorlar bir necha yo'nalishni qamrab olishi kerak: akademik (test natijalari, fanlar bo'yicha o'sish), ijtimoiy (davomat, intizom), tarbiyaviy (ijtimoiy faollik, xulq-atvor), psixologik (motivatsiya, maktab iqlimi) va tashkiliy (darslarning o'z vaqtida o'tilishi, rejalarning bajarilishi). Masalan, davomatning pasayishi faqat intizom muammosi emas, balki motivatsiya, oilaviy sharoit yoki maktab muhitidagi muammolarga ishora qiluvchi kompleks indikator bo'lishi mumkin.

Natijaga yo'naltirilgan tahlil monitoringdan keyingi bosqich bo'lib, u "nima bo'ldi?" savolidan "nega shunday bo'ldi va qanday choralar ko'rish kerak?" savoliga o'tishni anglatadi. Ushbu yondashuv sabab-oqibat bog'liqliklarini aniqlashga qaratiladi. Masalan, ayrim fanlardan natijalar pastligi aniqlanganda, rahbar faqat o'qituvchi faoliyatini emas, balki dars metodikasi, yuklama, sinf tarkibi, o'quvchilar tayyorgarligi va ota-onalar bilan hamkorlik darajasini kompleks tahlil qiladi. Bunday tizimli yondashuv yuzaki xulosalardan qochishga yordam beradi.

Monitoring samaradorligini oshirishda turli tahlil metodlaridan foydalaniladi. Trend tahlili o'quvchilar natijalarining vaqt davomida o'zgarishini ko'rsatib, ijobiy yoki salbiy tendensiyalarni aniqlash imkonini beradi. Taqqoslama tahlil (comparative analysis) parallel sinflar, o'quv yillari yoki fanlar kesimida natijalarni solishtirishga xizmat qiladi. Diagnostik tahlil esa muammoning ildiz sabablarini aniqlashga yo'naltiriladi. Ushbu metodlar rahbarga qaysi bosqichda va qaysi yo'nalishda boshqaruv aralashuvi zarurligini ko'rsatadi.

Natijaga yo'naltirilgan monitoringda "ma'lumotdan — qarorgacha" tamoyili ustuvor hisoblanadi. Har bir tahlil aniq boshqaruv qarori va amaliy choralar bilan yakunlanishi lozim. Masalan, o'quvchilarning o'qish savodxonligi

pastligi aniqlansa, qo'shimcha mashg'ulotlar tashkil etish, pedagoglar uchun metodik seminarlar o'tkazish yoki mentorlik dasturini joriy etish bo'yicha qaror qabul qilinadi. Agar monitoring natijalari real o'zgarishlarga olib kelmasa, u formallikka aylanib qoladi.

Monitoring jarayoniga pedagoglarni jalb etish uning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Monitoring faqat rahbar tomonidan amalga oshiriladigan nazorat emas, balki jamoaviy tahlil va refleksiya vositasi bo'lishi kerak. Fan birlashmalarida o'quvchilar natijalarini birgalikda muhokama qilish, yaxshi tajribalarni aniqlash va muammolar ustida jamoaviy ishlash pedagoglarda mas'uliyat va professional hamkorlikni kuchaytiradi. Bu yondashuv o'qituvchilarning o'rganishga yo'naltirilgan madaniyatini rivojlantiradi.

Raqamli texnologiyalar monitoring va tahlil jarayonini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Elektron kundaliklar, LMS platformalar, onlayn test tizimlari va avtomatlashtirilgan hisobotlar rahbarga real vaqt rejimida ma'lumot olish imkonini beradi. Masalan, elektron jurnal orqali davomat yoki baholarni muntazam kuzatish muammolarni kechikmasdan aniqlashga yordam beradi. Raqamli monitoring inson omiliga bog'liqlikni kamaytirib, ma'lumotlarning aniqligi va ishonchliligini oshiradi.

Monitoring natijalari asosida takomillashtirish mexanizmlarini ishlab chiqish rahbarning strategik vazifasidir. Ushbu mexanizmlar qisqa muddatli (tezkor choralar) va uzoq muddatli (rivojlanish strategiyasi) bo'lishi mumkin. Masalan, ayrim fanlarda natijalar pasaygan bo'lsa, qisqa muddatda metodik yordam ko'rsatiladi, uzoq muddatda esa pedagoglar malakasini oshirish yoki o'quv rejasini qayta ko'rib chiqish rejalashtiriladi. Shu tariqa monitoring maktabning barqaror rivojlanishiga xizmat qiladi.

Natijaga yo'naltirilgan monitoring shaffoflik va hisobdorlikni ham ta'minlaydi. Ota-onalar va jamoatchilikka tahlil natijalarini ochiq va tushunarli shaklda taqdim etish maktabga bo'lgan ishonchni oshiradi. Masalan, yillik hisobotlarda nafaqat yutuqlar, balki mavjud muammolar va ularni hal etish

bo'yicha rejalarning ko'rsatilishi ochiqlik madaniyatini mustahkamlaydi. Bu esa ta'lim muassasasining ijtimoiy mas'uliyatini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, o'quv-tarbiya jarayonini monitoring qilish va natijaga yo'naltirilgan tahlil metodlarini joriy etish zamonaviy maktab boshqaruvida ajralmas komponent hisoblanadi. Tizimli monitoring, aniq indikatorlar, chuqur tahlil va asosli boshqaruv qarorlari orqali rahbar ta'lim muassasasini barqaror rivojlantirish imkoniyatiga ega bo'ladi. Ushbu yondashuv maktabda sifatli ta'lim, mas'uliyatli boshqaruv va natijaga yo'naltirilgan madaniyatni shakllantiradi.

Nazorat savollari

1. O'quv-tarbiya jarayonida monitoring nima va u nazoratdan nimasi bilan farq qiladi?
 2. Natijaga yo'naltirilgan tahlilning asosiy maqsadi nimadan iborat va u qanday savollarga javob beradi?
 3. Monitoring indikatorlarini tanlashda qaysi yo'nalishlar qamrab olinishi lozim?
 4. Trend va taqqoslama tahlil metodlarining amaliy ahamiyatini misollar bilan tushuntiring.
 5. Raqamli texnologiyalar monitoring va boshqaruv qarorlarining sifatiga qanday ta'sir ko'rsatadi?
-
-